

BUITEN

10^E JAARGANG N^O. 34.

ZATERDAG 19 AUGUSTUS 1916.

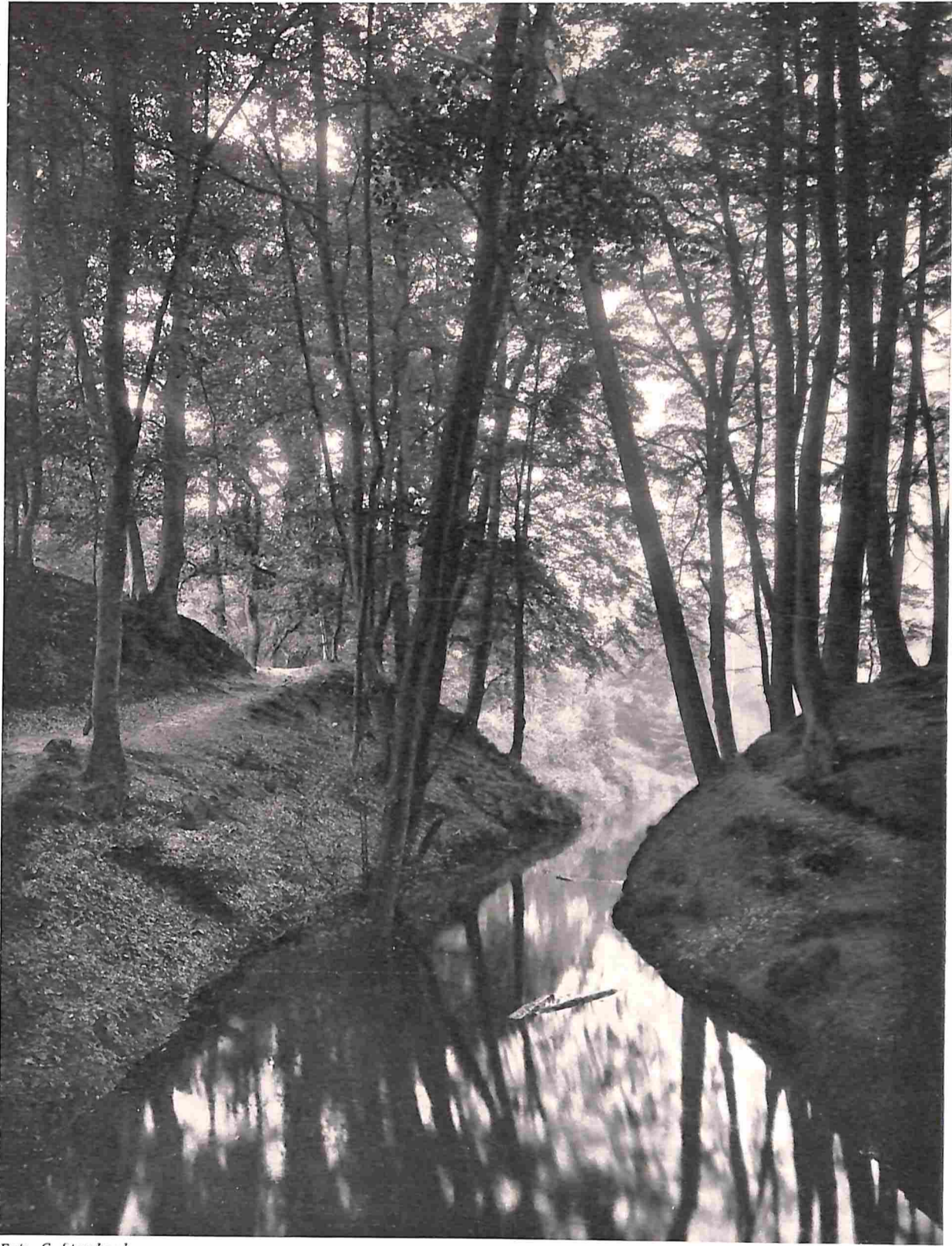

Foto C. Steenberg.

OP HET LANDGOED BEEKHUIZEN BIJ VELP.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

OP HET LANDGOED BEEKHUIZEN BIJ VELP (ILLUSTRATIE). BLZ. 397	
HET „JOHN GRIER HOME”. UIT HET ENGELSCHE, DOOR	
JEAN WEBSTER (10)	398
DE KRINGLOOP VAN DEN OOGST, DOOR G.	399
REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC, (SLOT), DOOR L. M. VAN DEN BERG, GEÏLL. BLZ. 400—403	
MOHAMMED ROESOE KETJIL, (VERVOLG), DOOR BOELOEH PERINDOE	BLZ. 402
HET KLOKKENSPEL, (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 404—406
SINT JAN (GEDICHT), DOOR JOANNES REDDINGIUS	BLZ. 406
BESTVAT, DOOR F. W. DRIJVER	406
NIEUWE ROZEN, DOOR P. E. W. K., GEÏLLUSTREERD	407
DE GROOTE VIJVER IN HET PARK VAN SOESTDIJK. ILL.	408
KRAAIEN ALS BOMMENWERPERS, DOOR A. B. WIGMAN.	408

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke Nummers kosten 8 dagen na de verschijning 15 cts., daarna wordt de prijs 25 cts.

Uitgave van SCHELEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

HET „JOHN GRIER HOME”

DOOR JEAN WEBSTER.

(10) (Geautoriseerde vertaling van „Dear Enemy”).

PUNCH is het moeilijkste vraagstuk van het J.G.H. Hij heeft zeker wel de meest geduldige, liefderijke en individuele zorgen nodig. Hij moest een eigen vader en moeder hebben en broertjes en zusjes en een lieve, zachte grootmoeder. Maar ik kan hem niet bij een fatsoenlijke familie onderbrengen als ik niet eerst zijn taaltje heb gezuiverd en hem genezen heb van zijn manie om alles stuk te slaan. Ik scheidde hem van de andere kinderen en hield hem dezen heelen morgen bij mij, nadat Jane eerst voorzichtig alle objects d'art op een veilige hoogte had geplaatst. Gelukkig houdt hij van teekenen en hij zit nu al twee uur lang op een haardkleedje en houdt zich rustig bezig met zijn kleurpotlooden. Hij was zoo blij toen ik levendige belangstelling in een rood en groene boot toonde met een gele vlag, die van den mast wapperde, dat hij dadelijk angstwekkend spraakzaam werd. En voor dien tijd kon ik er toch geen woord uitkrijgen.

's Middags liep Dr. MacRae aan en bewonderde eveneens de boot, terwijl Punch's schippershart zwol van trots, en tot belooning omdat hij zoo'n goede jongen was, heeft de dokter hem toen in zijn auto meegenomen op bezoek naar een patient, die buiten woont.

Punch werd om vijf uur weer bij ons afgegeven door den dokter, die een beetje treuriger en bezadiger was dan bij zijn vertrek. Op een vredige boerderij had hij de kuikens met steenen geworpen, een ladder tegen een raam aan gegooid en de lievelings-Angorakat bij haar staart de hoogte in geworpen. En toen de oude, lieve dame hem vertelde, dat hij lief tegen het poesje moest zijn, had hij haar geantwoord, dat ze kon ophoepelen.

Ik kan er niet aan denken, wat sommige van onze kinderen al hebben moeten meemaken en mee hebben aangezien. Jaren

Onze kleine
Punch komt
op
bezoek

van liefde, zonneshijn en geluk zullen noodig zijn om de treurige herinnering verloren te laten gaan, die ze in het achterste hoekje van hun kleine hersenpan hebben opgehoopt. En er zijn zoo veel kinderen en zoo weinig van ons kunnen ze opvroolijken. We hebben geen armen en schoten genoeg om hen te vertroetelen en aan te halen.

Mais parlons d'autre chose! Die vreeselijke vraagstukken van erfelijke belasting en wat daaraan vast zit, waarover de dokter altijd peinst, laten mij nu ook niet meer met rust en dat is lang niet goed, want iemand in mijn plaats moet niet dan goeds kunnen zien. Optimist zijn is het eenig wapen voor een socialistisch werker. Judy, het is middernacht, dus wel te rusten en droom zacht!

Addio!

Sallie.

Dinsdag.

Waarde Vijand,

U hebt door het heele huis gedokterd en liep toen met Uw neus in de lucht langs mijn zitkamer voorbij, waar ik met de thee en een schotel echte Schotsche koekjes — expres als een zoenoffer voor U besteld — op U zat te wachten.

Als gij U werkelijk gekrenkt voelt, welnu, dan zal ik dat Kallikak boek lezen, maar vooruit waarschuw ik U nog even, dat U me nog eens dood laat werken. Ik heb haast al mijn energie nodig om een bekwame directrice te zijn en de Universiteitsuitbreiding, die U met mij voor hebt, vind ik buitengewoon vermoeiend. Herinnert gij U nog hoe verontwaardigd een Schotsche dokter was, toen ik hem vertelde, dat ik den vorigen avond tot één uur was opgebleven? Welnu, mijn lieve man, als ik al die nuttige, wetenschappelijke boekdeelen moet doorwerken, welke ik van U krijg, zit ik elken nacht tot den volgenden ochtend op!

Wees maar weer goed. Ik zuinig een half uur verpoozing na het avondeten voor mijn eigen genot uit en hoewel ik dolle lust voel om de laatste novelle van Wells door te bladeren, zal ik me nu met Uw zwakzinnige familie tevreden stellen.

Vredelievend
S. McB.

Het John Grier Home.
17 April.

Waarde Gordon,

Dank je wel voor je prachttulpen en ook voor je lelies. Ze kleuren prachtig bij mijn blauw Perzische bowls.

Heb je ooit iets over de Kallikaks gelezen? Koop anders het boek en lees het. De twee takken van deze familie wonen, geloof ik, in New Jersey, hoewel hun ware naam en afkomst zorgvuldig geheim wordt gehouden. Maar in elk geval, en dat is werkelijk zoo, bestond er zes geslachten terug een man, die ze maar Martin Kallikak hebben gedoopt. Die heeft zich eens op een goeden dag bedronken en is er met zwakzinnige barmheid van door gegaan, waardoor hij een lange rij van zwakzinnige Kallikaks in het leven heeft geroepen: dronkaards, spelers, prostituées, paardendieven, de schrik van New-Jersey en omliggende steden. Maar later werd deze Martin weer een fatsoenlijk jongmensch en trouwde met een normale vrouw, waardoor hij een tweede lijn van Kallikaks stichtte: rechters, dokters, farmers, professoren, staatslieden, een weldaad voor het land. En nu bestaan deze twee takken nog altijd, de eene bloeit naast de andere voort en je ziet dus wat een zegen het voor New Jersey geweest zou zijn als er in de jeugd van die zwakzinnige barmheid een vreeselijk ongeluk gebeurd was, dat haar van het leven beroofd had.

Het schijnt, dat zwakzinnigheid een zeer overerfelijke eigenschap is en dat geen wetenschap ter wereld hier iets tegen doen kan. Tot nu toe is er nog geen operatie uitgevonden, waardoor hersenen geïntroduceerd kunnen worden in het brein van het kind, dat het leven zonder dit nuttig orgaan begon. En het kind groeit op met een, laten we zeggén negenjarig stel hersens in een dertigjarig body en wordt de ongewapende prooi van elke misdaad, die het ontmoet. Onze gevangenen zijn voor een derde gevuld met zwakzinnige veroordeelden. De staat moest zulke menschen naar boerderijen sturen, waar ze hun brood in vrede, rustig en kalm kunnen verdienen. Natuurlijk mogen ze geen kinderen krijgen! Dan zijn ze na een geslacht of wat heelemaal weggevaagd van onze aarde.

Wist je dat allemaal wel? Het is toch zeer belangrijk voor een staatsman. Koop alsjeblieft het boek en lees het. Ik kan je mijn exemplaar niet zenden, omdat ik het zelf heb geleend. Het is ook voor mij een zeer goede en nuttige leiddraad. Elf van onze kinderen verdenk ik een beetje van idiotisme en van Loretta Higgins weet ik zeker, dat ze haar volle verstand niet heeft. Ik heb nu al twee maanden lang geprobeerd om een of twee heel eenvoudige denkbeelden in de hersens van dat kind te laten doordringen, maar nu weet ik waarom dat niet gaat. Haar hoofd is met een soort geleachtige massa inplaats van met hersens gevuld.

Ik kwam hier om verschillende kleine verbeteringen, zooals versche lucht en beter voedsel en betere kleeren en zonneshijn in te voeren, maar lieve deugd, je beseft niet half voor wat voor moeilijkheden ik sta! Je zou eerst de maatschappij moeten verbeteren, zoodat die geen abnormale kinderen meer kan produceren. Erger je maar niet over mijn opgewonden taaltje, ik heb zoo juist een artikel over idiotisme gelezen en het is ontroerend — en interessant. Het is nu het werk der staatslieden, dat er zulke

wetten gemaakt worden, dat dit vreeselijk kwaad absoluut uitgeroeid worde. Zorg er alsjeblieft onmiddellijk voor.

Je dan zeer dankbare
S. McBride,
Directrice v/h John Grier Home.

Geachte Man van de Wetenschap,

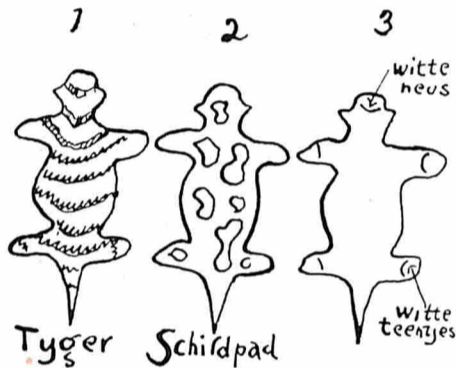
U kwam vandaag niet. West zoo goed en laat ons morgen niet wederom hier alleen zitten. Ik ben juist klaar met de Kallikak familie en ik zou er nu dolgraag over willen spreken. Vindt u het niet aan te raden, dat een psycholoog onze kinderen eens onderzoekt, wij behooren er toch voor te zorgen, dat pleegouders niet opgescheept worden met erfelijk belaste kinderen.

Ziet U, ik zou U wel willen vragen Loretta voor haar verkoudheid arsenicum voor te schrijven. Ik heb haar geval zeer van dichtbij bestudeerd en ze is beslist een Kallikak! Is het nu wel goed om haar te laten opgroeien en een geslacht van een 378 zwakzinnige menschen te laten stichten, waarvoor de staat moet opkomen? 't Is waar, eigenlijk vind ik het idee om een kind te vergiftigen verschrikkelijk, maar wat is hier de aangewezen weg?
S. McB.

Waarde Gordon,

Je stelt dus absoluut geen belang in zwakzinnige en idiote menschen en vindt het verbazend jammer, dat ik er me wel voor interesseer? Ja zie je, ik vind het op mijn beurt verbazend jammer, dat het jou niets kan schelen. Als je geen belang stelt in alle, letterlijk *alle* dingen, die er nu ongelukkigerwijs op de wereld bestaan, hoe kan je dan wijze, heldhaftige wetten maken? Dat kun je dan niet, onmogelijk.

Maar volgens je verzoek zal ik je over minder vervelende onderwerpen schrijven. Ik heb zoo juist 50 Meter blauwe en roze en lichtgroene en creme haarlintjes gekocht als een Paaschcadeau voor mijn 50 dochtertjes.

Ik denk er ook hard over jou een Paaschcadeau te zenden. Wat zou je van een klein, donzig katje denken? Ik kan je de volgende patronen of freeren:

Numero drie komt in alle nuance voor: grijs, zwart en ook geel. Als je me dadelijk laat weten, wat je het liefste hebt, zal ik je het gewenschte exemplaar per post toezenden.

Ik wilde je eigenlijk een flinken brief schrijven maar het is juist ons theeuurtje en ik zie, dat er een gast nadert.

Addio!

Sallie.

P.S. Ken je niet iemand, die een alleraardigste baby-boy met zeventien snoezige melktandjes zou willen aannemen?

20 April.

Lieve Judy,

Krentebroodjes, niets dan krentebroodjes! We hebben als Goede Vrijdag-geschenk daarvan tien dozijn gekregen van Mrs. De Peyster Lambert, een koude, stijve, vormelijke ziel, die ik een paar dagen bij een tea ontmoette. (Wie durft er nu nog te beweren, dat teaan nuttelooze tijdverspilling is?) Ze vroeg hoe het mijn lieve, kleine pleegkinderen ging en zeide, dat ik een nobel werk deed en beslist mijn belooning hiervoor ontvangen zou. Ik zag krentebroodjes in haar oogen en stond wel een half uur met haar te praten.

Nu zal ik haar opzoeken om haar persoonlijk te bedanken en haar in allerlei kleine bijzonderheden laten voelen, hoe zeer deze krentebroodjes door mijn lieve, kleine pleegkinderen werden gewaardeerd, waarbij ik natuurlijk wijselijk wel zal nalaten haar te vertellen, welk aandeel onze lieve, kleine Punch in de krentebroodjes-historie had, die met zijn broodje op Miss Snaith mikte, net tegen haar oog aan. Ik denk, dat we met veel tact en aanmoediging Mevrouw De Peyster Lambert in een zeer goede weldoenster kunnen veranderen.

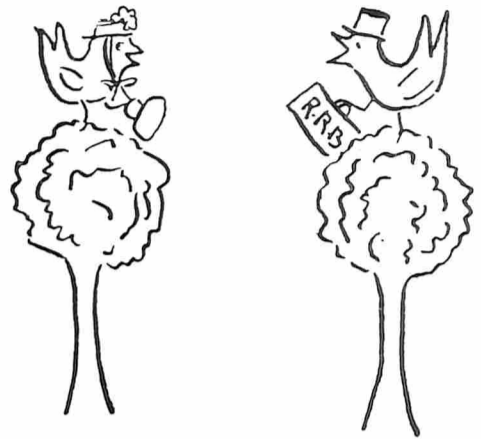
O, je weet niet welke vreeselijke bedelaarseigenschappen ik in me draag. Deze komen nu alle tot uiting. Mijn familie durft me niet te bezoeken omdat ik op zulke kort aangeboden wijze om bakshish vraag. Ik dreigde vader hem van mijn bezoeklust te schrappen, als hij me niet dadelijk 65 paar leeren bovenbroeken stuurt voor mijn jongens. Een aankondiging van het postbureau deelt mij hedenmorgen mede, dat twee pakken door J. L. McBride uit Worcester aan mijn adres zijn verzonden. Dus neem ik aan, dat Vader onze kennismaking wenscht voort te zetten. Jimmie heeft ons nog niets gestuurd en hij verdient toch heel veel geld. Ik stuur hem geregeld een lijst van giften, die zeer welkom zouden zijn.

Maar Gordon Hallock weet de weg naar het hart van de moeder te vinden. Ik was zoo blij met de apenootjes en de menagerie, dat hij me nu elke paar dagen een cadeau stuurt. Ik heb al mijn tijd en verstand nodig om nu telkens nieuwe bedankbriefjes te schrijven, die niet op de voorgaande lijken. De vorige week kregen wij een dozijn groote, roode ballen. De heele speelkamer is er vol van en als je er doorloopt, moet je er telkens een wegschoppen. Gisteren is er weer een groot pak celluloid kikkers en zwaantjes en eendjes en vischjes gekomen om in het bad te drijven.

Zend, allerbeste van alle regenten, nu de badkuipjes, waarin we ze kunnen laten drijven!

Als steeds,
S. McBride.

Lieve Judy,
Het voorjaarschijnt op til te zijn! De vogels komen uit het Zuiden. Zou het niet raadzaam zijn het gegeven voorbeeld te volgen?

Kennisgeving in het Vogelnieuws van den Dag:

„De Heer en Mevrouw Eerste Roodvink zijn van hun uitstapje naar Florida teruggekeerd. Het ware te wenschen, dat de Heer en Mevrouw Jervis Pendleton spoedig nakomen”.

De wind ruikt naar versch groen. Het wekt in je de lust om er van door te gaan, de heuvels af te rennen of ergens op je knieën in de aarde te wroeten. En is het niet ontroerend welk een verlangen naar leven en naar onze goddelijke aarde het voorjaar zelf in de droogste, oudbakkenste ziel wekt?

Ik heb vanmorgen het plan overdacht om elk kind, dat ouder dan negen jaar is, een eigen tuintje te geven. Het groote aardappelveld is er het slachtoffer van geworden, dat is de eenige plaats voor 62 eigen tuintjes. Het is dichtbij genoeg om van uit de kamers op het Noorden overzien te worden en juist ver genoeg om het het gezicht op ons steeds weer bewonderd grasveld niet te bederven. De aarde is er ook vruchtbaar, dus hebben zij er zeker kans op succes. Ik zou het naar vinden als die arme, kleine schapen den heelen zomer hun best zouden doen en dan toch niet voor hun moeite beloond werden. Om hen nog wat meer aan te porren, zal ik verkondigen, dat het gesticht al hun producten met echt geld zal koopen hoewel ik voorzie, dat we dan onder een berg van radijsjes bedolven zullen worden.

Ik zou graag zelfvertrouwen en eigen initiatief in deze kinderen wekken, twee prachtige eigenschappen, die ze hier absoluut missen. Met uitzondering van Sadie Kate en een paar andere ondeugende exemplaren.

Kinderen, die genoeg spirit bezitten om ondeugend te zijn, hebben, volgens mij, goede vooruitzichten. Zij, die zoet zijn door gebrek aan initiatief, zijn altijd wanhopige gevallen.

De laatste dagen heb ik me hoofdzakelijk met de taak bezig gehouden om den duivel uit Punch te verdrijven, een interessant werkje als je daaraan je heelen tijd zou kunnen besteden maar met nog 107 andere duiveltjes, die verdreven moeten worden, is, logisch gesproken, mijn aandacht naar alle kanten verspreid.

Het vervelende van dit leven is, dat, wat ik ook doe, er toch altijd dingen blijven, die ik niet heb gedaan maar toch moet doen. Daar is geen twijfel aan, of voor Punch's duivel is de aandacht van een persoon of liefst twee personen geheel noodig, zoodat op deze wijze de een den ander kan verslaan en het kind tot rust kan komen.

Sadie Kate loopt juist de babykamer binnen met het bericht, dat een van de goudvischjes (Gordon's geschenk) door een van onze babies is ingeslikt. Ik geloof werkelijk, dat het aantal ongelukken, dat hier gebeurt, van dag tot dag stijgt.

9.n.m. Mijn kinderen liggen in bed en ik had juist een prachtig idee. Zou het niet heerlijk zijn als die heel-kleintjes een winterslaap konden houden, dan zouden we hen 1 October in bed leggen en pas 22 April zouden ze ontwaken!

Als steeds,
Je Sallie.

(Wordt vervolgd).

De kringloop van den oogst.

Iedere maand is oogstmaand, zij het dan ook voor telkens een ander oord ter wereld.

Zoo valt oogsttijd voor Australië, Nieuw-Zeeland, Chili en Argentinië in Januari, in Februari en Maart voor Opper-Egypte, Syrië, Klein-Azië, Perzië en Mexico, in Mei voor Texas, Algiers, Marokko, Midden-Azië, China en Japan. Oogstmaand is het in Juni voor Californië, Oregon, Alabama, Noord- en Zuid Carolina en eenige zuidelijke Noord-Amerikaansche Staten, voorts in de Zuid-Europeesche landen langs de Middellandsche Zee.

De Oostelijke Unie-staten, de Balkan, Zuid-Rusland en Midden-Europa, benevens Zuid-Engeland hebben Juli als oogstmaand, voor België en ons land valt deze in Augustus, evenals voor Engeland, Denemarken, Midden-Rusland en de Noordelijke Staten van Amerika.

Schotland, Zweden, Noorwegen en Noord-Rusland zien eerst in September of October den oogsttijd aanbreken, Peru en Zuid-Afrika in November, terwijl de kringloop van den oogst voor Birma en Nieuw-Zuid-Wales in December afgesloten wordt.

G.

REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.
UITLOOPERS VAN „LES ALPINES" BIJ LES BAUX.

REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.

(Slot).

IN 't Noorden wordt de dorre vlakte van La Grau begrensd door de vaalroode Alpines, die ondanks hunne geringe hoogte woest en steil afsteken te midden der vlakke landen. In de diepte der dalen groeien olijf en amandel en ziet men zelfs hier en daar een kleinen wijngaard. Hooger op zijn de rotsen volkomen onbegroeid. Daar ligt aan den Zuidkant de colline des Baux, bedekt met ruïnes van eene eertijds belangrijke stad en van het schitterende verblijf der lichtzinnige Graven des Baux. Nog is intact een sierlijk paviljoen, opgericht in 't laatst van de 16de eeuw door Jeanne de Quiqueron, baronne des Baux.

Maar laten we de Alpines overgaan en afdalen in het dal van de Durance. Daar lag, bij het tegenwoordige St. Rémy, eertijds de Gallische stad Glanum, die in 480 door de West-Gothen werd vernield. Niettemin zijn ons uit den Romeinschen tijd bewaard gebleven een mausoleum en een triomfboog, gewijd aan keizer Marcus Aurelius. Het mausoleum, nog volkomen intact, bestaat uit een vierkanten sokkel, waarop bas-reliefs, eene eerste verdieping, doorbroken met bogen, en daarop eene ronde bekroning van kolommen, die eenen koepel dragen. Het gedenkteeken is in Corinthischen stijl opgetrokken.

Niet ver ten Noorden van St. Rémy ligt het klooster St. Paul de Mausole, tegenwoordig als asyl voor zwakzinnigen ingericht. Vermoedelijk dateert de kerk uit de 11de eeuw, doch ze werd in de 13de eeuw hersteld.

* * *
Aan gene zijde van de Durance ligt Avignon, wegens het grootte aantal kerken en kloosters door Rabelais „la ville sonnante" genoemd. Een prachtige moderne brug verbindt de stad met het ertegenover gelegen Villeneuve, met zijne oude wallen en vierkanten verdedigingstoren.

We vinden in Avignon geen overblijfselen van Romeinsche architectuur. Een der oudste monumenten is de „Pont St. Bénézet" of „Pont d'Avignon", die uit de twaalfde eeuw dagteekent. Zij werd herhaaldelijk weggeslagen en in 1679 als onbruikbaar niet meer hersteld. De vier nu nog bestaande bogen dateeren van 1350. Op één der pijlers is eene kleine kapel gebouwd, gewijd aan St. Nicolas. Zij bestaat uit eene travee met spitsboog-kruisgewelf

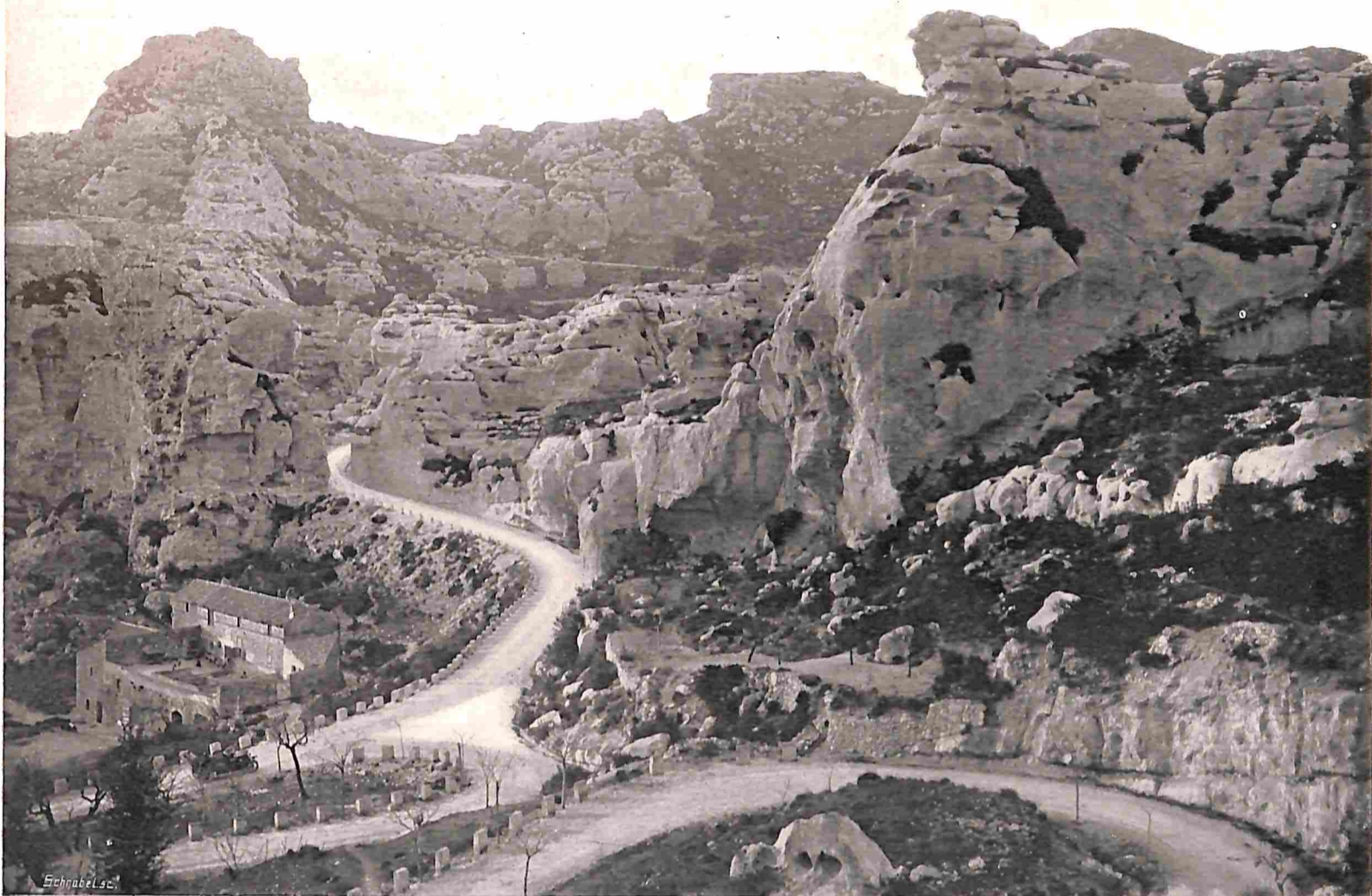
en een absis van spitsboogvormigen grondaanleg met halven koepel afgedekt.

Rondom de stad liggen de sedert de 14de eeuw goed bewaard gebleven oude wallen, die echter veelal door buitenwijken zijn ingesloten en daardoor de aantrekkelijkheid missen van de muren van Aigues-Mortes.

Na den dood van Paus Bonifacius VIII, die voortdurend twist had met den Franschen Koning, werd onder invloed van het Fransche hof Clémence V gekozen (1305). Deze liet zich inwijden te Lyon, waarna hij weigerde zich te Rome te vestigen en Avignon tot residentie koos. Dit verblijf van den Heiligen Stoel te Avignon was het begin der zoogenaamde Babylonische ballingschap, welke duurde tot 1378. Van 1334—1362 werd het „Palais des Papes" gebouwd, een reusachtig kasteel, dat, met zijn dikke muren, kleine raamopeningen en zijn 75 M. hoogen verdedigingstoren veeleer een fort, dan een paleis kan heeten. In de nabijheid ervan staat de kathedraal „Notre Dame des Doms", die met de St.-Trophime in Arles de twee belangrijkste der Romaansche kerken uit de Provence vormt. Aan den Westelijken gevel verheft zich een vierkante toren, waaronder een eenvoudig portaal. De Kathedraal, zooals ze er nu staat, is uit de 12de eeuw, evenals de galerij in het middenschip, die dwars voor de pilasters langs loopend eerst in de 17de eeuw werd aangebracht. De laatste met cirkelvormigen aanleg. De langwerpige travee moest dus eerst tot vierkanten vorm worden teruggebracht.

Van de overige kerken wil ik nog even melden de St. Pierre, eene betrekkelijk kleine kerk in laat-Gothischen stijl. Vooral de voorgevel heeft uitstekende proporties en is niet overladen, wat in de flamboyante Gothiek maar al te vaak voorkomt.

* * *
Aan de Eygues ligt de derde belangrijke stad van l'Empi: Orange, de hoofdstad van de oude heerlijkheid van dien naam. thans deel uitmakend van het departement Vaucluse. Uit den Romeinschen tijd vinden we er het theater, waarbij een circus en eenen triomfboog. Beide behoren tot de meest belangrijke

REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.
LES ALPINES BIJ LES BAUX.

overblijfselen. Uit decoratief oogpunt noemt men dezen triomfboog vaak den eersten; als historisch monument kunnen we hem in elk geval de derde plaats toekennen. Hij werd opgericht ter eere van de overwinning van keizer Tiberius op het Gallische hoofd Sacrovir (21 p. C. n.). Prachtig doet de geelbruine zandsteenkleur tegen de blauwe lucht. En hoe subtiel zijn de profielen, hoe schitterend vullen de gebeeldhouwde wapens en figuren de friezen en de velden tusschen de Corinthische halfzuilen!

Terwijl de Romeinsche theaters evenals de amphitheaters, op eenen onderbouw boven den grond waren opgetrokken is bij het theater van Orange naar Griekschen trant voor het trapsgewijze opklimmen der zitplaatsen gebruik gemaakt van eene berghelling. Wel zijn daaronder overwelfde gangen aanwezig zooals we zagen bij de Arènes van Nîmes en Arles.

Op den top van den heuvel verrees eertijds een der meest geduchte kasteelen van de Provence; nu heeft men er een kolossaal beeld van de Heilige Maagd opgericht.

Het theater van Orange, dat uit den tijd van Keizer Hadrianus dagteekent, is een der best bewaarde. De halfcirkelvormige zitplaatsen, die eertijds ruimte boden aan ongeveer 17.000 toeschouwers, zijn gerestaureerd. Het reusachtige front, dat de rechterzijde afsluit, heeft eene breedte van 103 M. bij eene hoogte van 37 M. en is voldoende bewaard om zich eene voorstelling te kunnen maken van de oorspronkelijke inrichting. Een volledig plan voor reconstructie is o.a. door den architect Garistie gemaakt. De buitenarchitectuur is sober, maar grootsch en massaal. Ook hier is de warme kleur van den steen opvallend schoon. In den voorgevel treedt het horizontalisme op den voorgrond. Door profiellijsten is de gevel in vijf strooken verdeeld, waarvan de onderste bestaat uit eene eenvoudige arcadenrij, welke de ingangen vormen tot 't podium. De middelste strook is met blindbogen versierd. Tegenwoordig geeft de „Comédie française" er af en toe opvoeringen van Grieksche treurspelen van Sophocles, Aeschylus en Eurypides.

Tegen het theater aangebouwd was het circus. Hiervan is echter niets bewaard gebleven dan een gedeelte van een zijmuur, waar de rustieke bespiegeling der groote steenblokken nog duidelijk zichtbaar is, benevens eene torenvormige verhooging, waaronder eene poort, afgesloten door een rondboog tusschen twee halfzuilen, die een fronton dragen. Het geheel is in Dorische orde gebouwd.

Uit later tijd vinden we minder belangrijke monumenten. De

Romaansche kathedraal kan niet in de verte de vergelijking doorstaan met die van Arles of Avignon. Uitwendig geheel ingebouwd, vertoont ze slechts een portaal met platte, ongelijke spitsbogen op Romaansche colonnetten. Inwendig geeft ze een merkwaardig voorbeeld van oud-Romaanschen bouw te zien door het tongewelf van het middenschip, dat direkt op de kruin van de halve tongewelven der zijbeuken rust. Middenschip en zijbeuken worden gescheiden door groote rondbogen op zware pijlers, waartegen pilasters staan, die de versterkingsbogen van het tongewelf dragen.

* * *
Noord-Oostelijk van Orange ligt Vaison in de bergen, die de Vaucluse insluiten. Daar vinden we nog eene belangrijke Romaansche kathedraal met klooster. Zij dagteekent uit verschillende tijden. De stichting der kerk moet terug te brengen zijn tot de 6de of 7de eeuw, maar ze is verbouwd in de 9de, 11de en 13de eeuw. Het schip zou uit de 13de eeuw zijn. Merkwaardig is de hoefijzervormige aanleg van absis en kleinere absidale uitbouwsels aan de zijbeuken. Het middenschip heeft drie ongelijke traveeën. De laatste, het dichtst bij het koor gelegen, wordt overwelfd door eenen achtkantigen koepel, rustend op vier zware bogen. De travee van het koor is met tongewelf afgedekt, terwijl de absis half koepelvormig overwelfd is. Er zijn Corinthische kapitelen gebruikt, die van antieken oorsprong zouden zijn. Uitwendig is de kerk zeer eenvoudig. Op den Noordelijken zijbeuk staat voor den absidalen uitbouw een vierkante toren. Opmerking verdient de getande kroonlijst van het middenschip en de eigenaardige kroonlijst der zijbeuken, waaronder eene niet-ontcijferde inscriptie gegraveerd is. Tegen de Noordzijde van de kerk is de binnenplaats van het klooster in rechthoekigen vorm door galerijen omgeven, uit de 11de en 13de eeuw. Aan alle vier de zijden zijn vier bogen, onderverdeeld in drie kleinere openingen van rondbogen op gekoppelde colonnetten. Ook hier is zeer interessant beeldhouwwerk en groote verscheidenheid in de kapitelen.

Minder belangrijk dan de kathedraal is de kerk St. Quenin. Het schip is hersteld in de 17de eeuw. De absis zou uit 't laatst van de 12de eeuw zijn. Uitwendig heeft dit eenen driehoekigen vorm, van binnen een' absis met aan weerszijden kleinere ronde kapellen, ingenist in het massieve metselwerk. De absis wordt overwelfd door een koepel, versterkt door bogen.

* * *
Een interessant kerkje vinden we nog in Le Thor, de „Sainte Marie au Lac". Het heeft in den loop der tijden geen veranderin-

gen ondergaan en dateert in zijn geheel uit ongeveer 1200. Het schip bestaat uit vier traveeën, drie ervan hebben kruisgewelven, de vierde heeft een koepelvormig ribbengewelf. De absis is veelzijdig en half koepelvormig overwelfd. Boven den koepel staat een vierkante toren, waarvan maar ééne verdieping Romaansch is. Er is één ingang in den Westelijken gevel en één, voorzien van portiek, in den Zuidelijken.

* * *
Hiermede heb ik eene beschrijving gegeven van de architectuur in het Rhône-dal beneden Viviers, oppervlakkig zooals mijn titel het reeds deed vermoeden; elk door mij vermeld gebouw is op zichzelf eene nauwkeurige studie waard. Het is het belangrijkste deel van de Provence en de Languedoc. Wel vinden we, vooral in 't Westen van deze laatste provincie, nog zeer interessante steden — denken we slechts aan Albi, St. Antonin, Carcassonne, e.a. — doch die plaatsen liggen meer verspreid en hebben niet een in hoofdtrekken zoo overeenkomstig karakter.

Wat ik beoogde is, uwe aandacht te vestigen op eene streek, rijk aan kunstwerken uit verschillende tijden en met een heerlijk klimaat. Dáár is voor allen te genieten en te bewonderen. En zigt ge 't rondtrekken moede, ge vindt rechts en links van de Rhône ruimschoots de gelegenheid wat uit te rusten. Links de algemeen bekende Riviera, maar ook meer landwaarts, in de Cevennes, kunt ge uwen tijd aangenaam doorbrengen, als ge u tenminste de luxe van moderne hotels kunt ontzeggen. Geruimen

tijd ben ik er geweest en heb er de bevolking leeren kennen als eenvoudige, aardige menschen. Behalve enkele dorpen wonen ze in „Maz” — dat zijn kleine gehuchten van drie of vier huizen — bij elkaar, of in alleen staande woningen, tegen de berghellingen aangebouwd, alleen toegankelijk langs enkele smalle paden, die veelal slechts voor muilezels of voetgangers te begaan zijn. Arveelal slechts voor muilezels of voetgangers te begaan zijn. Architectonische schoonheden moet ge er niet zoeken, daarvoor is het land te woest en men kent er geen weelde. Het landschap is eenzaam en verlaten, maar indrukwekkend mooi.

L. M. VAN DEN BERG.

Overneming verboden.

MOHAMMED ROESOE KETJIL.

(Vervolg)

ALS het avond wordt, vraagt zijn vader aan Melaikat en Roesoe, mede te gaan naar de comédie (bioscoop). Melaikat is gekleed in donker lila sarong, het korte zwart-fluweelen jakje, een warm-gele sjaal om hoofd en schouders, afhankelijk in soepele, diepe plooiën. Zooveel gratie in houding en gang, dat men haar voor een Inlandsche prinses zou kunnen houden.

Toch kijken de zachte droomoogen met bezorgden blik naar haar man, die voor haar uitloopt. Schijnbaar voelt hij zich niet op zijn gemak. Telkens brengt hij de rechterhand naar zijn slaap, wat hij altijd doet, wanneer hem iets hindert.

Achter zijn moeder volgt zacht neuriënd Roesoe, hij is gelukkig nu zijn vaders onschuld bewezen is, en de gedachte dat hij een dief zou zijn, is als een zware last van zijn hart genomen.

Zijn hoofdhoek heeft hij dezen avond met meer dan gewone zorg geplooid, bij sluit om een tevreden jongensgezicht. In het maanlicht ziet men duidelijk de zachte trek vol goedheid om den aardigen mond. Hij is heel slank in het helder witte baaitje, en over de rose pantalon, de bruin en blauw gekleurde korte sarong.

Zijn oogen volgen de vuurvliegjes, in de donkere schaduw als sterretjes voorbij schietend. De tongerek met zijnscherpdoordringend geluid, mystiek Oostersch, overstemt het monotone gezang der krekels.

Nu en dan de lieflijke geur van mélatti en tjepakan, of opeens de adem van vreemd-tropische plant benauwend, bijna verdoovend.

Wonderlijk, vol bekoring, deze fijn gestyleerde schaduwen. Het is alsof de witte maan-beschenen weg belegd is met struisveeren.

Aan beide zijden van den weg is het donkere klapperbosch. Fantastisch schijnt het warm-gele licht uit de openstaande deuren der kamponghuisjes, die hier en daar verscholen liggen.

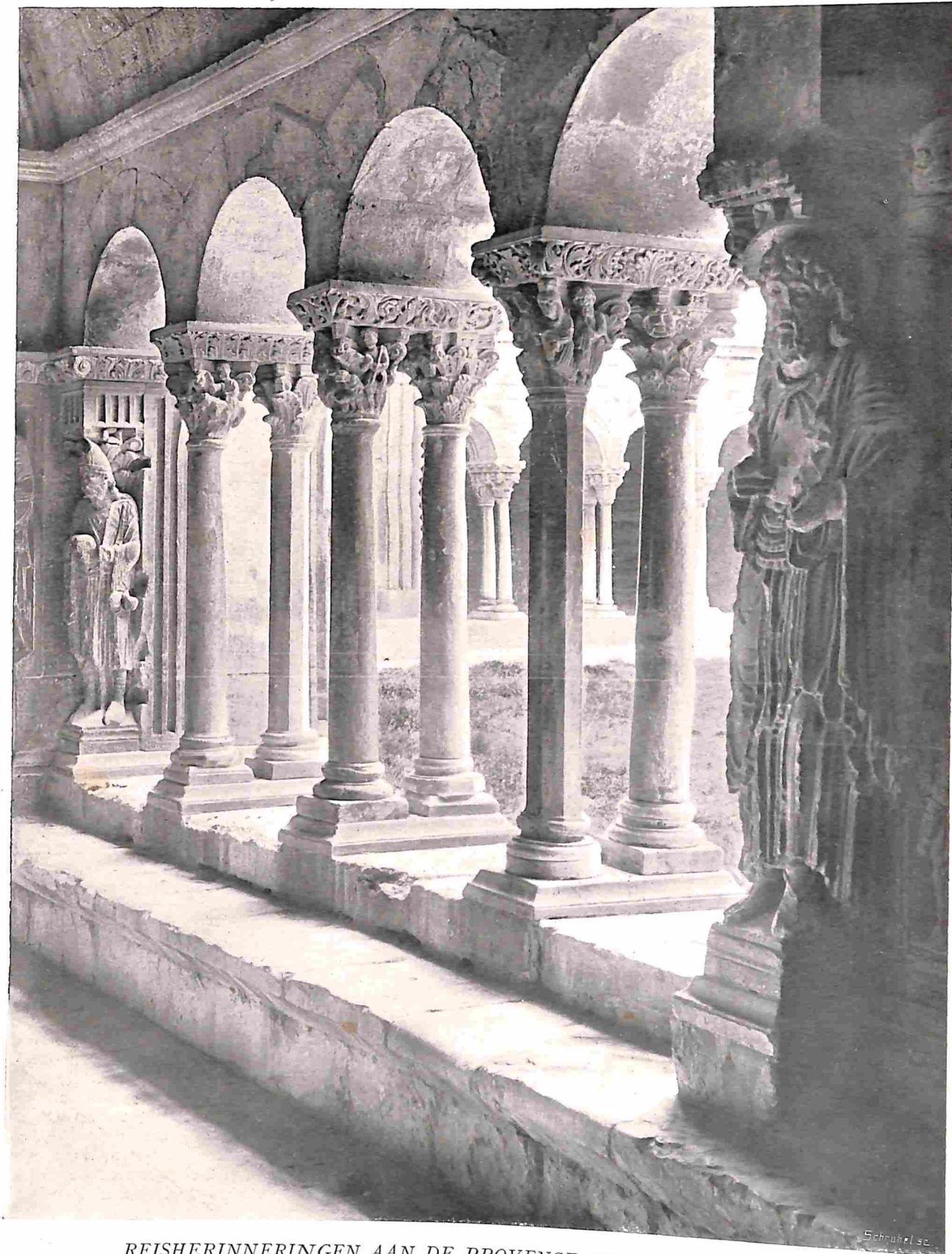
Verder gaande, waar de weg 'n scherpen hoek maakt naar rechts, ziet men dieper in het bosch een vuur, een warm-rooden gloed werpend tegen de stammen der boomen en bijna geheel naakte gedaanten van enkele mannen, bezig het vuur testoken.

Plots valt Bagoes, en blijft kreunend liggen.

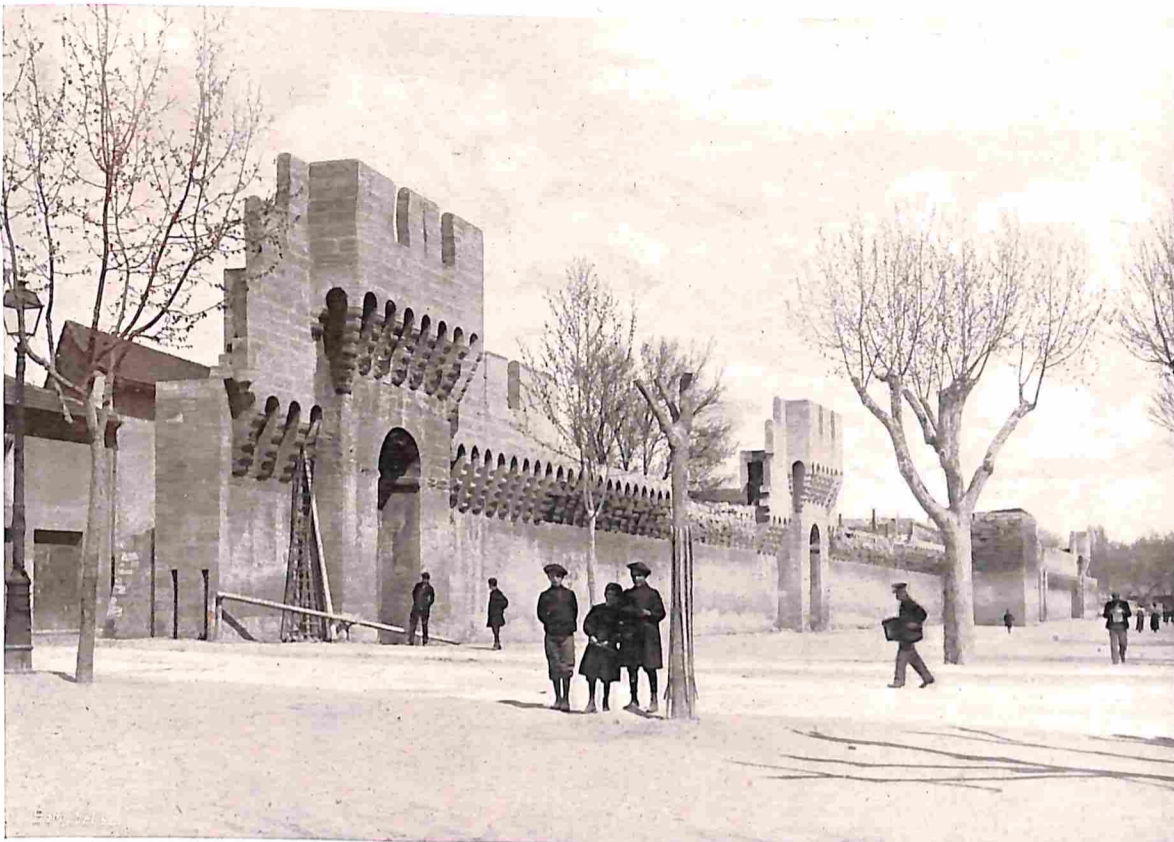
Melaikat en Roesoe buigen zich over hem heen. Het heldere maanlicht beschijnt een pijnlijk vertrokken gezicht.

Als zij pogend hem samen overeind te helpen, gilt hij het uit van pijn.

Voorzichtig bekijkt, en betast zij den pijnlijken

REISHERINNERINGEN AAN DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.
IN DE KLOOSTERGANGEN VAN ST. TROPHIME TE ARLES.

REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.
MIDDELEEUWSCHE MUREN OM AVIGNON.

voet, maar bij de minste aanraking kermt hij het uit.

Dadelijk komen de menschen toegelopen, en Bagoes omringd door eenige bekenden, ziet de afkeurende blikken op hem gericht.

„Hij viel over dezen steen”, zegt Melaikat, zóó schuchter, alsof zij vergeving vraagt, en onderwijl wijst zij naar een grooten scherp-hoekigen steen.

Somwijlen is het niet onaardig een oogenblik stil te staan, bij de kleine oorzaak, bewerker van groote gevolgen.

Bij aandachtige beschouwing, heeft deze steen niets buitensienigs. Hij is niet grauer dan andere steenen, alleen is hij groot en heeft scherpe hoeken.

Al jaren ligt hij op dezelfde plek en menig ongeluk rust op zijn steenkoud geweten.

Om niet herhaaldelijk gestoord te worden in zijn zelfgenoegzame rust van steenhartige, heeft hij gepoogd zich om te wentelen. Maar de holte onder hem, ontstaan door zijn eigen scherphoekigheid, en de tijd met zijn telkens weerkomende regens, schijnen hem voor eeuwig aan die plek gekluisterd te hebben.

Was zijn steenig hoofd in staat iets te beseffen van de humor, roerloos te moeten aanzien, hoe jaar na jaar, mensch na mensch voorbijgaat, zich dagelijks pijnlijk stootend aan zijn scherp hoekige persoonlijkheid, terwijl geen van die twee-beenige wezens op het vernuftige denkbeeld komt, den steen op te nemen en weg te werpen, slechts een oogenblik zich bepalend bij den onbekende, die na hem denzelfden weg zal komen!

Welnu was deze steen in staat het te beseffen — ik denk — hij zou lachen — lachen tot hij barstte.

Lieve lezer, zou het tot de onmogelijkheden behooren, zelfs een steen week te maken?

Het is laat in den avond. Roesoe zit, de beenen onder zich gekruist, op den grond voor een vuur, dat hij stookt vlak bij het huis tot verdrijving van de insecten.

Af en toe hoort hij zijn vader kreunen. De warm-rooden gloed beschijnt een ernstig peinzend jongensgezicht. Hij zucht, en steunt het hoofd in beide handen. In gedachten ziet hij zijn vader gaan, mooi gekleed, trotsche houding, omringd door lachende kamera-

den, luisterend naar zijn grappige uitvallen. Allen zien ze eenigszins tegen hem op, onwillekeurig beïnvloed door Bagoes buitengewoon goed uiterlijk.

Jaren was hij in eere — en nu — diezelfde vader een dief — een orang waarop Allah's toorn rust.

Naar Kramat Idoep gaan, deze gedachte is het eenige lichtpunt in de duisternis van Roesoe's droevig jongenshart.

„Och, Melaikat ik kan de pijnen niet meer verdragen, laat Roesoe naar den blanken heelmeeester gaan. Die heeft Saméidin ook genezen, en moet een terlaloe wijs man zijn”.

Kreunend draait hij het hoofd om en kijkt Melaikat aan.

„Maar Bagoes, de blanke orang zal komen, en je naar het groote huis brengen, waar ook wel menschen sterven. En gij zult er liggen te midden van andere menschen”.

Dit laatste doelde op het feit, dat Bagoes weigerde, wie ook van zijn kameraden te zien.

„Ga gij zelf, Melaikat en zie me niet zoo aan met je treurige oogen, laat Roesoe hier komen”.

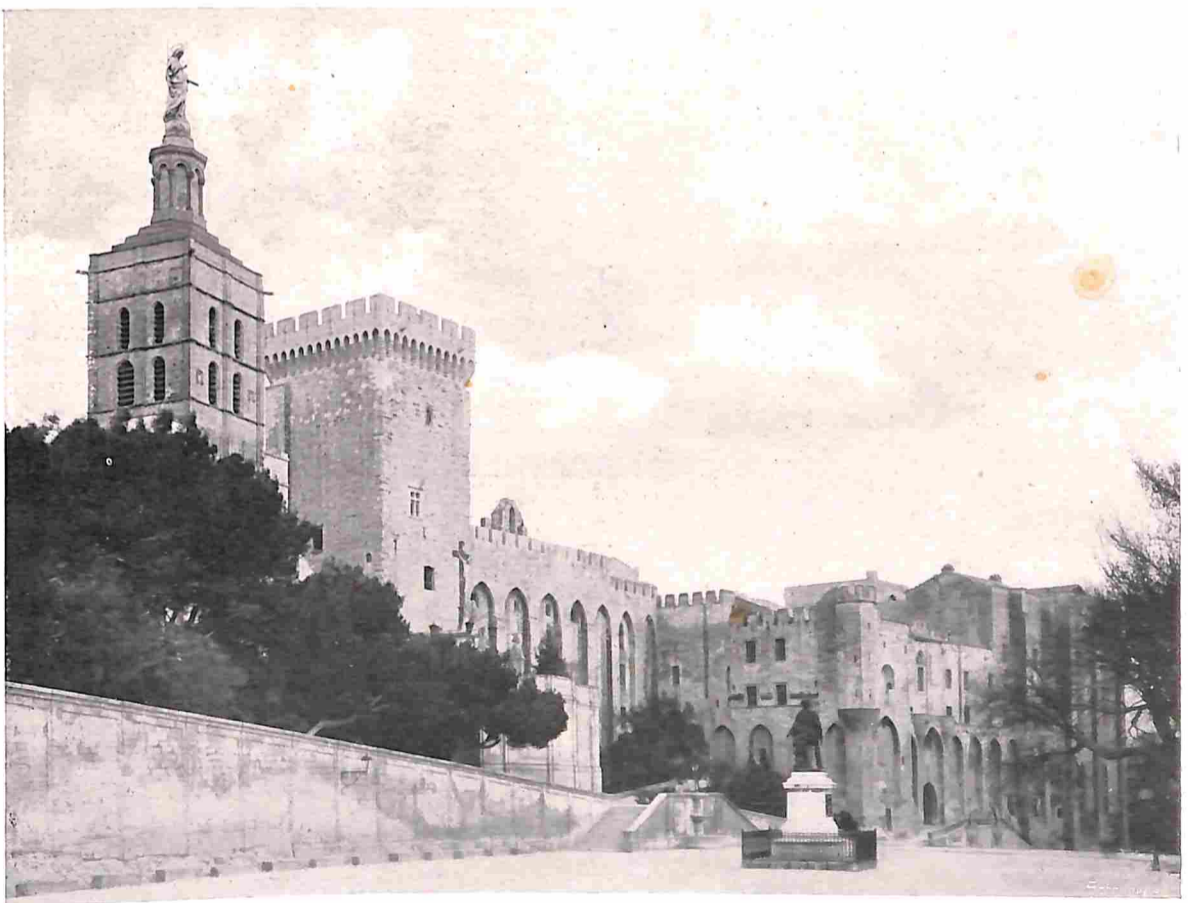
Kreunend tracht hij zich om te leggen met het gezicht naar den wand.

Zwijgend verlaat zij het huis en buitenkomend valt haar oog op het uitgedoofde vuur, waarbij ze Roesoe het grootste gedeelte van den nacht heeft zien zitten.

Het is niet alleen de felle pijn van het gebroken been, die Bagoes doet kreunen en steunen. Neen, hij voelt zich ook zedelijk diep rampzalig: voor het eerst komt hij in aanraking met de keerzijde van het leven. Zorgeloos onbekommerd leefde hij van den eenen dag op den anderen, en nu — wenscht hij, dat hij dood was.

Al zijn fraaie hoofddoeken en sarongs lijken hem nu waardeloos, en maar al te gaarne zou hij ze allen hebben willen geven, in ruil voor zijn ongerepte eer.

Een afschuw voor wat vroeger zijn denken beheerschte welt in hem op, en hij herinnert zich Melaikat's ernstige woorden. Onwillekeurig volgt zijn blik de tjitjak, die vlak bij hem tegen den wand zit, en een vliegje snapt. Bagoes, wiens hoofd altijd vol beel-

REISHERINNERINGEN UIT DE PROVENCE EN DE LANGUEDOC.
HET PALAIS DES PAPES TE AVIGNON.

den en vergelijkingen is, stelt zich voor, dat een krokodil hem verslindt, en er niets dan een hoopje kleeren overblijft.

Het is niet lang geleden dat bij het baden 's avonds laat, een inlander gegrepen werd door een krokodil en meegesleurd in de diepte der rivier.

Voorzichtig legt Roesoe de hand op zijn vader's schouder, en zegt:

„Vader, waar is het geld?”

Een schok gaat Bagoes door de leden, en zijn mond trilt, als hij zegt:

„Het geld?”

„Ja, het geld, zeg mij waar het is, en aan wien gij het paard verkocht, ik zal trachten het aan den eigenaar terug te geven”.

„Maar hij zal het niet zonder winst willen verkoopen, en meer geld is er niet”, antwoordt Bagoes weifelend.

„Geef mij twee of drie van uw mooiste sarongs?”

„Neem gij al mijn mooie sarongs en hoofddoeken, Roesoe, een man zonder eer begeert geen sierlijke kleeren”.

Zwijgend buigt Roesoe zich over een groote kist, een van de weinige meubels in de woning. Van den zolder hangt een oud-koperen Atjehsche lamp, waarin des avonds de losse pitten een walmend flikkerend licht verspreiden.

Dan is er het primitieve haardvuur opgebouwd uit enkele steenen, en zonder schoorsteen. Links en rechts daarvan enkele zwart berookte planken, met eenig warden vaatwerk eveneens berookt, zoodat de oorspronkelijke Terra-cotta kleur bijna niet meer te herkennen is.

Enkele matjes op den vloer, waar op een van deze, Bagoes zich onrustig beweegt.

Dan nog het houten bankje in den hoek, en eenig gereedschap tegen den wand, maken ongeveer de geheele meubilering uit.

't Schijnt wel of Roesoe in dezen enkele nacht, ouder, manlijker geworden is, om zijn mond ligt een ernstige, vast beraden trek, terwijl hij met energiek gebaar het eene kleedingstuk na het andere uit de kist neemt, het op een afstand houdt en critisch bekijkt.

Bagoes ligt in het hospitaal, en al heel gauw begint het been te genezen. Het natuurlijk gevolg van de goede zorgvuldige behandeling. Met zijn herstel schijnt ook de oude levenslust terug te keeren. De groote blonde dokter, met zijn eenvoudig open gelaat, schept er vermaak in, naar hem te luisteren.

Meerdere malen praat hij met Roesoe en voelt zich sterk tot hem aangetrokken. Zoo nu en dan helpt Roesoe hem bij het opnieuw verbinden.

Roesoe voelt zich spoedig thuis in het ruime en frissche hospitaal. Hij bewondert de witte, heldere bedden, en de reinheid die hem in alles tegen blinkt.

Hij kan niet laten, telkens weer den blonden dokter aan te zien, en is door-drongen van een diepen eerbied, van nabij ziende, hoe hij iedere zieke met de grootste zorg en zachtheid behandelt, daarbij de genezing van enkele zeer ernstige zieken.

En het is niet alleen een soort eerbiedige vereering, neen, hij houdt van hem, zooals men van een edel mensch houdt.

Met zijn hartstochtelijk Oostersch temperament, is Roesoe bereid zijn leven voor hem te geven.

Vrees voor den dood kent de mohammedaan niet. Integendeel beschouwt hij den overgang naar de geesten-wereld als het hoogste geluk, waar het hem nader brengt bij Allah.

Men zegt dat de Atjeher nog steeds de overtuiging is toegedaan, dat het Allah welgevallig is, wanneer hij een blanke vermoordt.

In de Poewasa 1) is hij zeer fanatiek. Des nachts om drie uur klinkt het mystiek-melancholisch uitgalmen der Mohammedaansche litanieën uit de donkere Mesdjid 2).

Een stille vroomheid omstraalt dezen tempel, aan Mohammed gewijd. De witte zuilen, voornaam en edel, dragen de zuiver gebogen gewelven. En hoog in het midden de machtige silhouette

van den koepelvormigen toren, zwart als ebbenhout onder den sterrenhemel, in het bleek-witte licht der maan.

Binnen het hek, met de witte, fijn-gebouwde pilasters, staan aan weerszijden der Mesdjid, de fonteinen, waar de Mohammedaan zich baadt, voordat hij den tempel betreedt. Altijd hoort men het plassen van het water.

In bleeke-maanlicht stralen werpt de oosterling het water over zijn diep-brons lichaam. Spatten de zilveren druppels sprankelend in 't rond.

Er is een bijna bovenaardsche devotie in deze menschen, wanneer zij hun lenig lichaam geheel ter aarde buigen in volmaakte overgave, dan weer de slanke armen opheffend ten Hemel, uitgalmend in mystiek-oostersche klanken hun vrome gebeden.

Roesoe voelt zich heelemaal thuis in het hospitaal, maar veel tijd er door te brengen blijft hem niet over. Hij moet zijn vaders sawahs bewerken, de karbauw verzorgen, rijst stampen, nu en dan zijn moeder vergezellen naar de passar, wanneer er veel padi verkocht moet worden.

Zelfs Tjepat 3), Roesoe's aardige bruine hond verbaast zich, dat zijn baas zoo weinig tijd heeft met hem te spelen, en al zijn vleien niet baat. Bijt hij hem splenderwijs in de mouw van zijn baatje, dan gaat hij niet als gewoonlijk op die uitnoodiging in, neen, nu is het een kort: „'t Kan niet Tjepat” en Tjepat troost zich door allerlei kattenkwaad uit te halen, de kippen na te zitten, die luid kakelend uiteen vliegen, waardoor hij de woede der bezitters op zijn goedaardig hoofd laadt. Die zich uit in een herhaald „andjing djahat” 4), wat als een besliste onwaarheid moet worden tegengesproken, want volgens Roesoe's eigen getuigenis is hij de aardigste hond van héél Atjeh.

Maar de verveling, niet ten onrechte zoo befaamd, en des duivels oorkussen genoemd, de verveling heeft ook Tjepat te pakken, daarom kan hij nu nog veel minder dan anders een kat uitstaan, een kat die zich nooit schijnt te vervelen, altijd op iets loert, of iets grijpt, of wel zich wascht zonder eind. Maar vooral het korte staartje met scheef, breed-uitlopend pluimpje. Er naar kijkend, bekruipt hem altijd de lust er in te bijten.

Eindelijk mag Bagoes weer enkele stappen doen, en nu komt ook de tijd dat hij plaats moet maken voor een nieuwen patient. Bij het verlaten van het hospitaal krijgt hij alleen de opdracht, nog wat voorzichtig te zijn.

Er ligt zooveel zelfbewuste waardigheid op Bagoes' knap gelaat, dat de dokter de woorden die hem op de tong branden niet uitspreekt. En Bagoes verwondert zich, wat wel die raadselachtige blik beteekenen mag, waarmee de blanke dokter hem nakijkt. „Tabé toewan Dokter!” roept hij nog eens.

Eigenaardig is, dat Bagoes geen enkele maal over den diefstal heeft gesproken, niet vermoedend hoeveel moeite het Roesoe gekost heeft deze zaak in het reine te brengen, bijgestaan door den dokter.

De opkoper van het bewuste paardje had het reeds dadelijk verkocht, en de tegenwoordige eigenaar was niet genegen, het aan Roesoe over te doen, welk aan-nemelijk bod de dokter en Roesoe hem ook deden.

Maar door de vriendelijke bemiddeling van den dokter, besluit de bestolene zich te verdeden te stellen met de uitbetaalde koopsom, en twee van Bagoes sierlijkste hoofddoeken.

(Slot volgt). BOELOEH PERINDOE.

1) vasten. 2) tempel. 3) fluks. 4) Andjing djahat = leelijke hond.

HET KLOKKENSPEL.

(Slot).

HET is natuurlijk geen toeval, dat de tijd, waarin de ontwikkeling en verbetering van het klokkenspel stilstaat, samenvalt met de nationale verslapping en inzinking in Noord- en Zuid-Nederland. Dat uit dezen

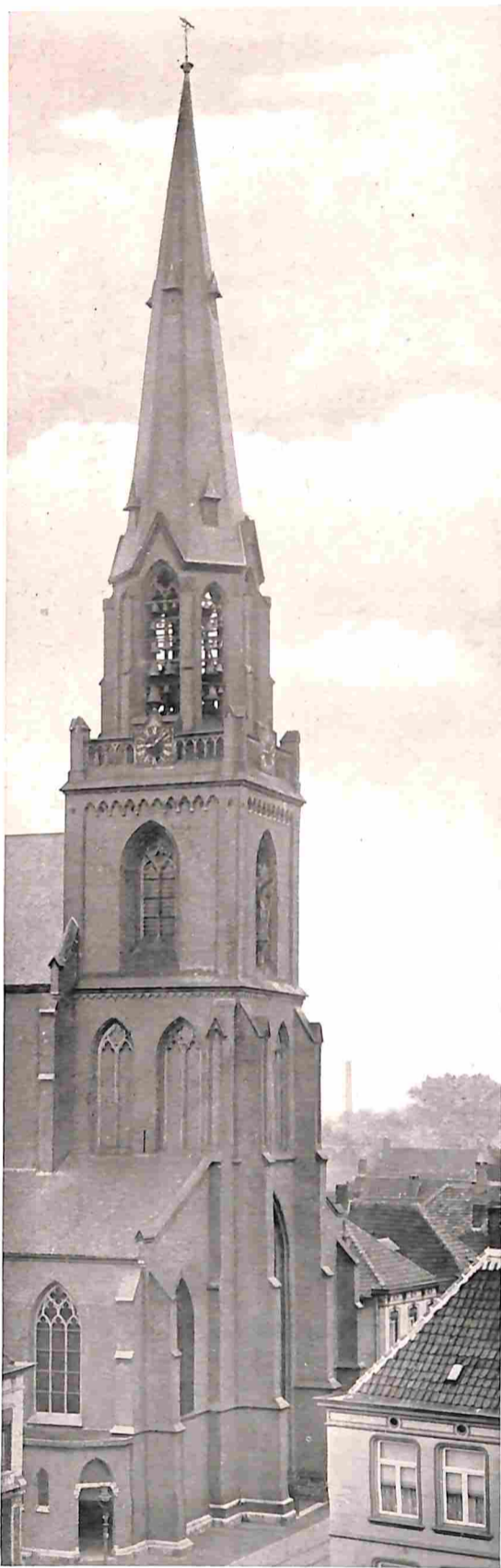

Foto C. St. enbergh.

HET KLOKKENSPEL.

DE TOREN DER ST. LAMBERTUSKERK TE HELMOND, MET DEN BEIAARD VAN DE ABDIJ TE POSTEL, IN DEN FRANSCHEN TIJD ALDAAR UIT DEN TOREN GEHAALDEN VERBORGEN EN IN 1836 AAN DE GEMEENTE HELMOND VERKOCHT.

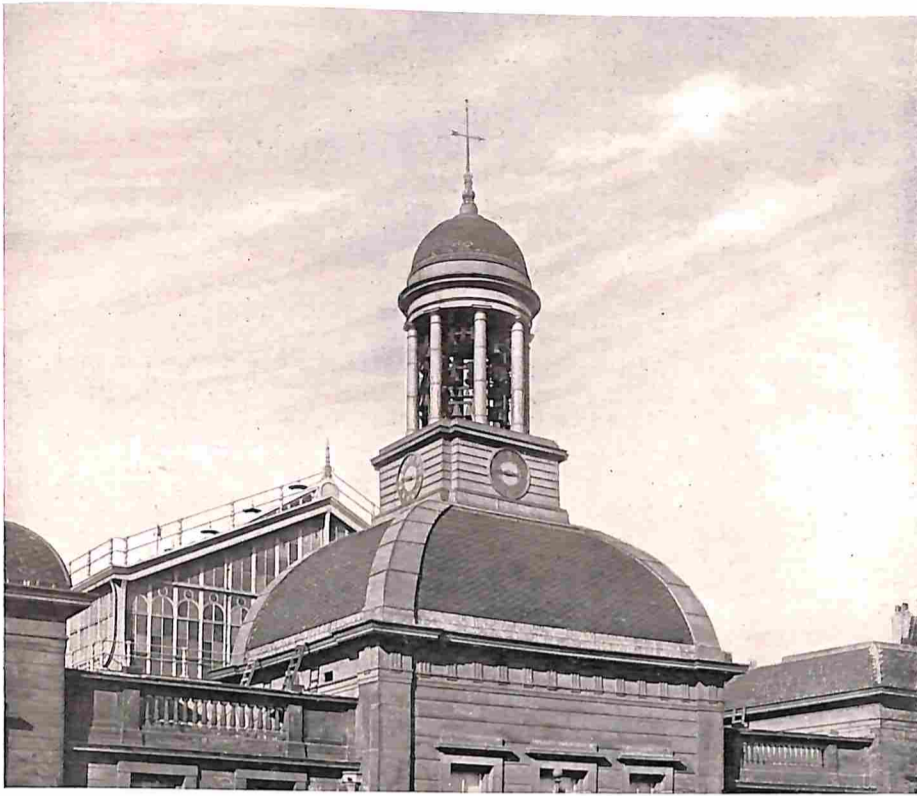

Foto C. Steenberg.

HET KLOKKENSPEL.

HET BEURSTORENTJE TE ROTTERDAM, WELKS BEIAARD, MET KLOKKEN VAN HEMONY, IN 1870 VERKNOEID WERD.

stilstand niet mag worden afgeleid, dat zij nu maar ten eeuwige dage moet voortduren, behoeft na wat wij reeds schreven, zeker niet meer betoogd te worden.

Het spreekt van zelf, dat in dezen tijd heel wat carillons schandelijk zijn verwaarloosd, een verwaarloozing, die te langer duurde naarmate het klokkeninstrument minder aan de eischen van den tijd voldeed, zoodat men voor herstel geen geld over had. Heel wat treuriger en minder gemakkelijk te herstellen zijn intusschen de verknoeiingen, waaraan men zich in ditzelfde tijdvak heeft schuldig gemaakt. Als ernstigste verknoeiing moet genoemd worden het verwijderen van de inrichting voor het persoonlijk spel, zoodat nog slechts mechanisch spel, dat natuurlijk altijd zielloos en gebrekkig blijft, mogelijk was. Dit geschiedde in Noord-Nederland te Alkmaar (Groote Kerk), Amsterdam (Munttoren) Hilvarenbeek, St. Maartensdijk, Middelstum, Rotterdam (Beurs) en Tholen. Het klokkenspel te Middelstum was nog in de eerste helft van de vorige eeuw slechts met de hand te bespelen; daarna is de inrichting zoo gewijzigd, dat nog slechts automatisch spel mogelijk bleef. Het historische speelwerk van de Oude Beurs te Amsterdam, dat in 1667 naar den Munttoren is overgebracht, werd in 1873 op een dergelijke wijze verknoeid, nog schandelijker was een zelfde behandeling van het Beurs- (vóór 1829 Stadhuis-) klokkenspel te Rotterdam, omdat daar ten gevolge van den geringen omvang van den speeltrommel sinds 1870 een zestal Hemony-klokken, die te voren alleen met de hand bespeeld konden worden, ongebruikt in den toren hangen. Bij de nieuw-aangebrachte carillons van Helmond en 't Rijksmuseum te Amsterdam, die beide een veelbewogen geschiedenis achter den rug hebben, blijft de speeltafel achterwege, terwijl men deze in de stedekes Monnikendam en Veere zóó vervallen laat, dat ze niet meer bruikbaar zijn.

Terwijl vroeger vaak drie- of viermalen 's-jaars de „trommel verstoken” wordt, ja in enkele plaatsen zelfs elke maand of om de veertien dagen, wordt dit langzamerhand geheel anders: thans wordt bijna overal slechts eenmaal per jaar een nieuw lied op de klok gezet. Ook het aantal bespelingen vermindert voortdurend; gewoonlijk geschiedt het slechts een- of tweemaal per week. Een onheilspellend teeken is ook, dat drie van onze vier nieuwste carillons, die te Appingedam, Eindhoven en Lochem, slechts bij hooge uitzondering, op feestdagen bespeeld worden; de twee laatstgenoemde missen bovendien een vasten klokkenist. En dan te bedenken, dat sommigen de stilstand in de volmaking van het klokkeninstrument kunstmatig willen bestendigen!

Nog andere kwade gevolgen had het, dat de klokkenstemmen van het levend organisme, hetwelk een stad is, niet medeleefden: de jaarwedden van vele klokkenisten bleven even hoog (wat met 't oog op de veranderde waarde van het geld een verlaging beteekent) of verminderden zelfs, zoodat de beiaardiers hoe langer hoe minder tijd hadden om zich te oefenen op het klokkeninstrument; bovendien gevoelden zij hoe langer hoe minder voor het niet meer aan de eischen van dezen tijd voldoende speeltuig, zoodat de ongezonde toestand ontstond, dat de meeste klokkenisten zonder eenige liefde voor hun carillon hun plichten vervullen, wat alweer de waardeering voor het klokkenspel niet verhoogt.

Thans wordt weer vrij algemeen ingezien, dat het klokkenspel nimmer meer voldoet aan de eischen van dezen tijd; luisteren naar hen, die op grond van tijdelijken stilstand in zijn ontwikkeling

de zonderlinge meening aanhangen, dat deze stilstand eeuwig moet voortduren daar het klokkenspel een „monument” is, zal het verderf voor ons echt-Nederlandsche muziekinstrument worden.

Elke verandering, die waarlijk verbetering kan genoemd worden, is niet alleen geoorloofd, maar zelfs ten zeerste gewenscht.

Maar het klokkenspel, hoezeer dan verouderd, kan niet verbeterd worden, het is in zijn soort schoon, zooals de schilderijen der primitieven schoon zijn, is gezegd. Dit is, om met oud-minister Heemskerk te spreken, in den meest volstrekten zin absoluut onjuist. Verouderd maar schoon, dat geldt voor de meeste onzer speeltokken, vooral voor de Hemony-bellen; zij zijn verouderd in zooverre, dat hunne stemming ongetemperd is, d.w.z. dat zij zuiver op een grondtoon gestemd zijn (het is hier de plaats niet, om dieper op deze kwestie in te gaan; wellicht zal men weten, dat b.v. bij een piano de stemming om utiliteitsredenen niet zuiver is; een a met c tot grondtoon is niet precies dezelfde toon als de a die b.v. e tot grondtoon heeft, terwijl de piano voor die verschillende a's slechts één toon geeft) wat geen groot bezwaar is, als men bedenkt, dat het klokkenspel geroepen is slechts eenvoudige muziek van en voor het geheele volk ten gehoor te brengen.

Maar het klokkeninstrument, de geheele inrichting met het deel van den toren, waarin de klokken hangen, kan in de meeste gevallen onmogelijk schoon genoemd worden; in dit opzicht kunnen wij het voorgeslacht niet zeer dankbaar zijn. Wij laten nu nog daar, dat de ouderwetsch-ingerichte beiaarden zéér zwaar bespeelbaar zijn, zoodat het klavier met de vuist bespeeld moet worden; misschien zien sommigen in dezen veel zweetdruppelen kostenden arbeid primitieve schoonheid. Maar wat te zeggen van de wijze, waarop men de klokken heeft opgehangen? Gewoonlijk hangen klein en groot dooreen, de groote meest boven de kleine klokken en deze laatste vaak in 't midden, de grootste aan den buitenkant van den toren, zoodat zij de kleinere bellen overstemmen. Bovendien hing men de klokken liefst zoo open mogelijk, waarvoor men vaak torens opzettelijk ten behoeve van het carillon van doorluchte — inderdaad zeer sierlijke — lanternen voorzag, of dergelijke spitsen op reeds bestaande torens bouwde. Met het gevolg dat bij hevigen wind — en deze is geen zeldzaamheid in de lage landen aan de zee — sommige klokken nauwelijks gehoord worden en in hooge torens waar de klokken zeer open

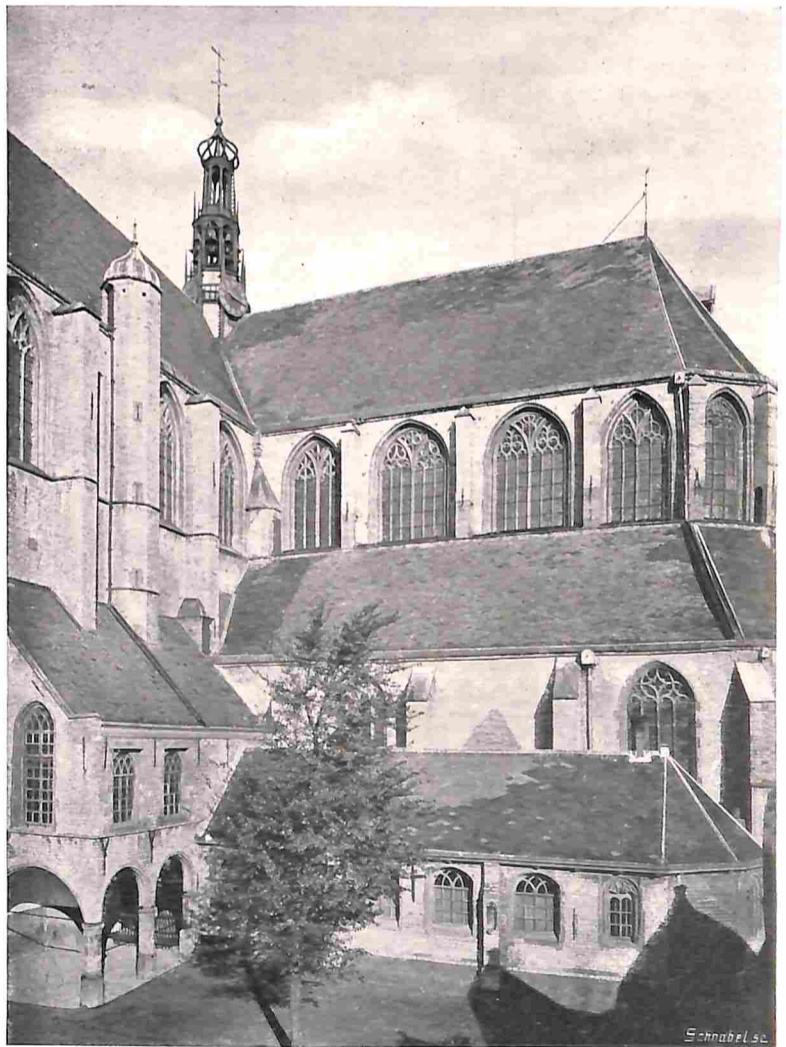

Foto C. Steenberg.

HET KLOKKENSPEL.

GEZICHT OP DE GROOTE KERK TE ALKMAAR, IN WELKER TORENTJE KLOKKEN VAN MELCHIOR DE HAZE HANGEN.

hangen, als in die van de Grootte kerk te Alkmaar, zij, ook als geen blaadje beweegt, ijl klinken, daar zij een klankbord missen. De wijze, waarop de klokken hangen, is van het meeste gewicht, en onze voorvaders hebben daaraan geheel niet gedacht, schijnen zelfs van meening te zijn geweest, dat speelklokken — anders als de zware luidklokken — des te beter klonken, naarmate zij meer open hingen. Om dit te bereiken, heeft men zelfs niet tegen openbreken van Gothische vensters opgezien, als te Amersfoort en Delft. Hemony wilde met 't oog hierop zelfs eenige stijlen uit de spits van den Alkmaarschen Waagtoren wegnemen, waarop de onderhandelingen met hem zijn afgebroken. Het is een feit, dat men hier en daar niet tegen ontsiering van een toren heeft opgezien, om de klokken zoo open mogelijk te kunnen hangen.

Het betreurenswaardig gevolg van dit verkeerde inzicht is, dat wij verscheidene zéér mooie torens hebben, welke van zóó groote architectonische schoonheid zijn, dat verbouwing er van niet te verdedigen is, doch die als „speeltorens” niet meer aan de tegenwoordige eischen kunnen voldoen.

Minder bezwaarlijk, vooral in gesloten torens, is een verbetering van de verkeerde rangschikking der klokken; een tiental jaren geleden is het klokken-instrument in den Utrechtschen Domtoren in dit opzicht verbeterd en sinds dien tijd voldoet het veel meer. Dat gesloten torens ook voor de Melchelsche speelwijze de voorkeur verdienen, is in den aanvang van dit artikel reeds gezegd.

Een speciaal bezwaar tegen het aanbrengen van de veranderingen, voor deze speelwijze vereischt, n.l. dat de aanslag er door zou veranderen, vloeit uit onkunde voort. Jef Denijn wenschte voor den overgang van den horizontalen draad, welke van den klepel, in den verticalen, die aan den toets is verbonden, gebruik te maken van den tuimelaar, een metalen winkelhaak, die draaibaar is om zijn hoekpunt. Bij deze verbinding, mits zij goed is aangebracht, wordt de klepel haaksch tegen den klokwand getrokken. En nu meenen enkelen, dat dit iets nieuws is, en dat de echte oude onverschachte en eenig juiste aanslag verkregen wordt door het naar beneden trekken van den klepel tegen den klokwand, wat geschiedt bij die verbindingen, waarbij voor den overgang gebruik gemaakt wordt van een ring, die het middelpunt vormt van drie draden, waarvan een naar den klepel, een tweede naar een tegenovergesteld vast punt en een derde naar den toets loopt. In werkelijkheid zijn echter beide verbindingen van ouds in gebruik geweest; de tuimelaar, die meer ruimte vereischt, vindt of vond men meest in ruime torens. In den laatsten tijd is het tuimelaarsstelsel op sommige plaatsen door het andere vervangen, o.a. in den Domtoren te Utrecht, waar dus vóór 1906 de klepel haaksch tegen den klokwand werd getrokken. Het is dus geenszins iets nieuws, wat Denijn wil, eerder een terugkeer tot wat bij vele instrumenten vroeger en bij andere nóg wordt gevonden. Hij meent dat op deze wijze meer dan bij de andere verbinding, die volgens hem te elastisch is, een volkomen meesterschap over den klepel wordt verkregen. Wij zwijgen er nu maar over, dat hier en daar de klepels op de meest verschillende manieren tegen den klokwand worden getrokken; dat kan door achteloosheid van latere carillonrichters zijn geschied, al is het niet gansch uitgesloten, dat reeds van den beginne af de verbindingen aldus hebben gelopen.

Na de verschijning van het eerste gedeelte van dit artikel heeft men er ons op gewezen, dat, terwijl wij de speeltafel met „piano-toetsen” afkeurden, de bekende Middelburgsche klokkenist, de heer Jan Morks, met zijn speeltafel zeer tevreden is. Dit was ons niet onbekend; wij kunnen er aan toevoegen, dat de klokkenist van Zalt-Bommel er evenzoo over denkt. Veel meer, dan dat deze heeren van bespelingen niet, als elders, pijnlijke gevolgen ondervinden, zegt dit echter niet: aan het stokkenstelsel is voor hen de herinnering verbonden aan de buitengewone inspanning, die een bespeling hun vroeger kostte; zij weten niet — een klokkenist bespeelt bijna nooit een anderen beiaard dan zijn eigen — dat ook met het stokkenstelsel een nieuw-ingericht klokkenstel zéér gemakkelijk bespeelbaar is, en denken dat zij de tegenwoordig gemakkelijke bespeelbaarheid van hun instrument aan hun pianotoetsen te danken hebben.

Een andere opmerking, die wij ontvingen, was, dat het van weinig waardeering van andermans meening getuigde, dat wij

den heer Enschedé een vijand van het klokkenspel noemden. Uitdrukkelijk zij daar tegenover opgemerkt, dat wij voor de denkbeelden van den heer Enschedé al den eerbied hebben, die het voor een meening, waarmee men zich in 't geheel niet kan vereenigen, slechts mogelijk is te hebben. Wij meenen echter, dat iemand, die het klokkenspel als hinderlijk burengerucht van overheidswege beschouwt, dat zooveel mogelijk tot zwijgen dient gebracht te worden, niet de man is, aan wiens meeningen aandacht moet worden geschonken, wanneer het gaat om de behartiging van de belangen van het klokkenspel.

Wij hopen, met het bovenstaande eenige meerdere belangstelling voor onze torenmuziek te hebben gewekt, hoewel wij zeer goed begrijpen, dat dit zeer onwaarschijnlijk is; de zeer velen, die er helaas niet het minste belang in stellen, hebben natuurlijk deze regelen niet gelezen. Maar de weinigen, die het klokkenspel ondanks den achterlijken toestand, waarin het op de meeste plaatsen verkeert, zijn blijven liefhebben, hebben wij wellicht tot het inzicht gebracht, dat zij, die verbetering van het klokkeninstrument wenschen, geen onbezonnen moderniseerders van oude schoonheid zijn, wier streven slechts onherstelbare verknoeiing van „monumenten” ten gevolge heeft, maar hartelijke vrienden van onze Nederlandsche klokkenmuziek, die door een huns inziens juist begrip van de beteekenis van het klokkenspel en door grooter bekendheid met onze carillons en hunne geschiedenis dan waarvan de tegenstanders van verandering blijk geven, tot de meening zijn gekomen, dat kunstmatig behoud van den tegenwoordigen toestand op den duur onze beiaarden zal doen verstommen, tot droefheid van al wie aan hunne echt-Nederlandsche muziek gehecht is.

A. LOOSJES.

SINT JAN.

'k Stak graag den brand in 't hout,
Sint Jan,
opdat de vlammen woedden,
ik danste graag een rondedans,
als in de lucht de zonneglans
al-langzaam gaat verbloeden.

Nog is mijn hart niet koud,
Sint Jan,
ik denk aan oude dagen,
toen in het dorp men helpend kwam,
aandragend hout, opdat de vlam
van vreugde zou gewagen.

Versierd was menig raam,
Sint Jan,
van boerenstulp en woning,
dàár brandden kaarsen, wit en rood,
voor 't beeld van Hem, die liefde bood,
de Zonnezoon, de Koning.

Men riep en zong uw naam,
Sint Jan,
als wilde men u groeten;
al hooger laaide 't felle vuur,
't was knaap naast meisje, buur aan buur,
met stampend-vaste voeten.

De nacht zonk achter 't woud,
Sint Jan,
het vuur raakte uit-geglommen,
men toog naar huis, men zei vaarwel,
herdenkend lang het mooie spel,
bij kaarsenschijn en bloemen.

'k Stak graag den brand in 't hout,
Sint Jan,
om u vandaag te vieren
met blij gelaat en rondedans,
met rozen, rood, en vlamminglans
en liederen, die zwieren.

JOANNES REDDINGIUS.

BESTVAT.

IN Van Dale zoekt men tevergeefs naar dit woord, maar in Noord-Holland weet ieder wat het beteekent. Wanneer een nieuwe waard zijn intrek in een herberg neemt, acht hij het zich een plicht de jongelui van 't dorp te onthalen. Voorheen was het gewoonte een *vat* bier, met brandewijn vermengd, *ten beste* te geven, welk ruw drinkgelag van lieverlede

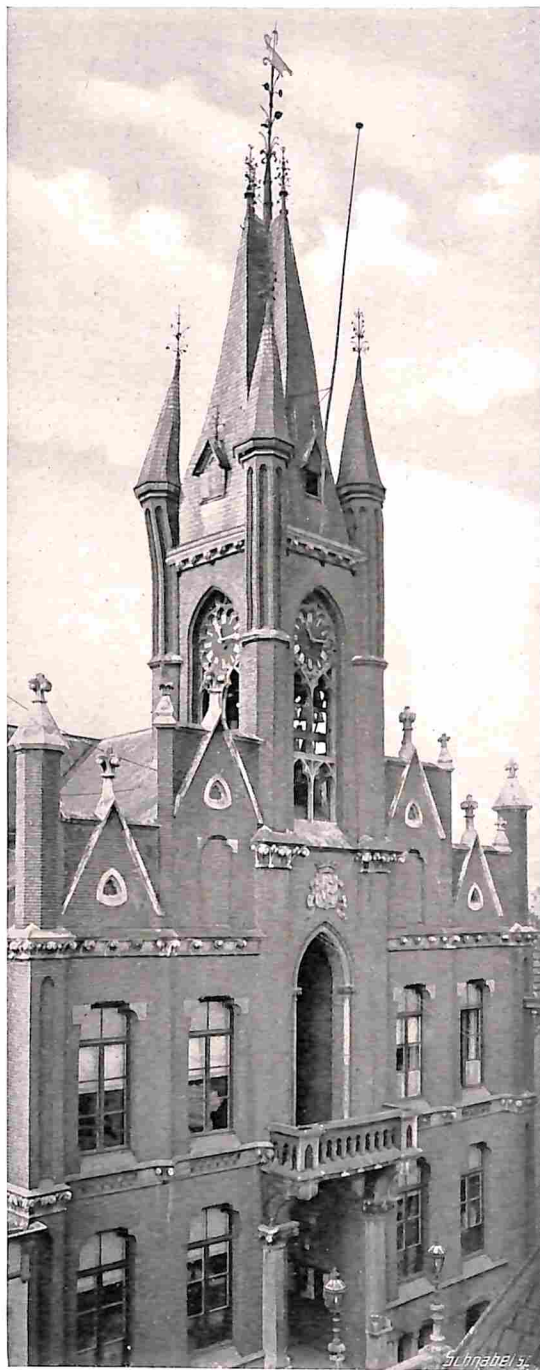

Foto C. Steenbergh.

HET KLOKKENSPEL.
HET STADHUIS TE EINDHOVEN, MET KLOK-
KEN VAN JOHN TAYLOR & Co.

NIEUWE ROZEN.
DE ROOS „GENERAAL SNIJDERS“.

plaats maakte voor een feestelijk onthaal, waarbij trouwens evenzeer aan Bacchus eere wordt gedaan.

Gaat het thans bij gelegenheid van zoo'n Bestvat stellig minder brooddronken toe dan in vroeger tijd, dit neemt niet weg, dat, als zoo menig ander oud gebruik, ook de gewoonte van het „indrinken“ van een nieuwen waard of herbergier zich niet gemakkelijk laat uitroeien. Het zou dan ook zijn „affaire“ niet ten goede komen, indien hij deze „joyeuse entrée“ verzuimde. En dat de jongelui die gulheid op prijs stellen, die later door hen ruimschoots beloofd zal worden door getrouw herbergbezoek, blijkt o.a. uit de advertenties, die zoo nu en dan in de plaatselijke nieuwsbladen voorkomen en van welke de hier volgende „Dank-betuiging“ als voorbeeld moge dienen:

De jongelui van Z. betuigen door deze hun hartelijken dank voor 't gulle onthaal en den genotvollen nacht en dag(!), die zij met veel plezier hebben doorgebracht op 't Bestvat van Jac. E. en Echtgenoot. Dat het hun in hun nieuwen werkring(!) wel moge gaan is ons aller wensch. De Bestvatters.

Dat de woorden „nacht en dag“ letterlijk op te vatten zijn, blijkt uit een andere „Dankbetuiging“, waarvan de inhoud aldus luidt:

Gedurende de 25 uren, die wij bij den heer De B. en Echtg. doorbrachten, heeft het ons aan niets ontbroken; steeds was er alles in overvloed, zoodat wij, ten hoogste voldaan, huiswaarts zijn gegaan. De Bestvatters.

Soms wordt de geest der poezie over de Bestvatters vaardig, getuige een ontboezeming als deze:

In 't „Zwarte Paard“ was men getuige Van 'n Blijspel(!), daarin afgespeeld, Van een Bestvat, dat blij deed juichen Een ieder, die er in heeft meegedeeld.

Wij danken dus de Echtelieden
Voor zulk een blij, royaal Bestvat,
En willen nog den wensch hun bieden
Dat rozen bloeien op hun pad!

Alle Bestvatters.

Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat vroeger — misschien hier en daar nog — de tractatie, aangeboden wanneer het dak op een aangebouwd huis of een nieuwe as in een molen geplaatst was, eveneens bestempeld werd met den naam „Bestvat“.

F. W. DRIJVER.

NIEUWE ROZEN.

DE nieuwe roos „Generaal Snijders“ is uit een zaailing gekweekt door de bekende rozenkweekersfirma M. Leenders en Co. te Steyl, bij Tegelen. Deze nieuwe variëteit groeit sterk en bloeit gedurende den geheelen zomer. De bloemen zijn groot en gevuld en van een goeden vorm. Zij staan meestal enkel, op flinke lange stelen. De kleur is levendig karmijnrood, met koraal genuanceerd.

Hoewel deze roos nog op geen tentoonstelling heeft medegedongen naar een prijs, mag zij toch gerekend worden te behooren tot de eerste rangs trek-, snij- en groeprozen.

Het kweken van zulke nieuwe rozenvariëteiten is steeds een belangwekkende arbeid, daar de kweker gedurende de geheele eerste groeiperiode van het nieuwe rozenplantje in spanning blijft verkeerden over het resultaat van zijn kunstmatige bestuiving.

De meeste nieuwe rozenvariëteiten toch verkrijgt men door toepassing van eene willekeurige bestuiving.

Wil men van een bepaalde roos meerdere exemplaren verkrijgen, dan staan daartoe verschillende wegen open, n.l. stekken, afleggen in den bodem, splitsen van het wortelgestel, enten en zaaien. De vier eerstgenoemde methoden kunnen echter nimmer nieuwe soorten geven, de laatstgenoemde daarentegen wél.

Met het uitzaaien van rozen kan men een tweeledig doel beoogen. Zoo kweekt men veelvuldig zaailingen van Rosa canina, om steeds de beschikking te hebben over een voldoende hoeveelheid wilde stammen, geschikt voor enting met veredelde soorten. Ook van Rosa laxa worden veel zaailingen getrokken, daar deze rozensoort in sommige streken veel gebezigd wordt voor het occuleeren van dwergrozen.

In de tweede plaats echter heeft het uitzaaien ten doel het kweken van werkelijk geheel nieuwe variëteiten.

Men kan daarbij den weg volgen van de toevallige of van de willekeurige bestuiving, of wel men maakt gebruik van eene speling der natuur.

Door een toevallige bestuiving, waarbij het stuifmeel van de eene roos op de andere werd overgebracht door insecten of door den wind, ontstonden soms zeer goede variëteiten, b.v. Caroline Testout, Gloue de Dyon, Baronne de Rothschild.

Van eene speling der natuur maakt men gebruik, als men de

NIEUWE ROZEN.
ROZEN „GENERAAL SNIJDERS“.

Foto-Bureau „Holland“.

DE GROOTE VIJVER IN HET PARK VAN SOESTDIJK.

OP DEN VOORGROND EEN PERK BLOEIENDE ROZEN, BEHOORENDE TOT DE AALSMEERSCHE ROZEN, WELKE H. M. DE KONINGIN DEN 2EN AUGUSTUS 1915 AAN HAAR MOEDER HEEFT TEN GESCHENKE GEGEVEN.

zaailingen kweekt van een bloem, die, hoewel aan dezelfde struik ontsproten, in kleur en vorm afwijkt van de overige bloemen. Zulk een afwijking is gewoonlijk het gevolg van de jongste bloedvermenging bij gekruiste rozen. De kweker spreekt in zoo'n geval van de aanwezigheid van te veel vreemd bloed.

Dit profiteeren van eene toevalligheid noemt de Franschman „fixer les accidents“; in Engeland geeft men aan de aldus gekweekte variëteiten den naam „sports“. Onder deze sports-rozen zijn vooral bekend de roode, de genuanceerde en de witte Captain Christy, — de oorspronkelijke Captain Christy is van een teer karmijnrood. Lady Godiva en White Dorothy zijn sports van Dorothy Perkins.

Bij de willekeurige bestuiving echter tracht men de goede eigenschappen van twee verschillende rozensoorten of -variëteiten in een nieuwe variëteit te vereenigen. Ondoordacht handelt men hierbij dus nooit en zeker zal de kweker steeds indachtig zijn, dat sommige rozen haar bepaalde eigenschappen in sterker mate overbrengen op de zaailingen dan andere. Etoile de France, Grusz an Teplitz, Général Jacqueminot o.a. domineeren in haar bijzondere eigenschappen steeds, hetzij als vaderroos, hetzij als moederroos.

Voor deze willekeurige bestuiving kiest men de uren van den dag, waarop de zon niet te sterke warmte straalt. Het beste tijdstip voor deze bestuivingen in den vollen zomer is 's morgens tusschen acht en negen uur. Het stuifmeel (pollen) kan men tevoren verzamelen, door de helmknopjes van de vaderroos af te knippen en het hieruit voortkomende fijne poeder te bewaren op een glazen plaat, die men ter bescherming tegen den zonnevloed met een zwart papier bedekt. Het stuifmeel, op deze wijze bewaard, kan gedurende acht dagen of langer zijn bevruchtend vermogen behouden.

Wenscht men de bestuiving te doen plaats hebben, dan zoekt men op den bepaalden morgen een bloemknop, welke voor het eerst zal open gaan. De bloemblaadjes worden grootendeels verwijderd, zoodat alleen één enkele krans van bladeren blijft staan. Met een schaar worden nu voorzichtig de meeldraden van deze moederroos weggeknipt, zoodat de stempel vrij blijft van bestuiving door het eigen stuifmeel. Met een penseel brengt men vervolgens een weinig van het vroeger verzamelde pollen op den stempel, waarna men de bloem verder met rust laat.

Omstreeks zeven uur 's avonds keert de kweker terug tot zijn moederroos, om te controleeren of de bestuiving gevat heeft. Hebben de bloemblaadjes zich op dit uur weder geheel over den kelk gesloten als in slaaptoestand, dan is zijn bestuiving mislukt. Overdekken ze den stempel echter niet, doch zitten ze integendeel los aan den kelk, dan dient te worden aangenomen, dat de bevruchting heeft plaats gehad.

Bij mislukking kan men nog op den tweeden dag een nieuwe bestuiving beproeven; op den derden dag geeft echter de stand

der bloemblaadjes geen zekerheid meer omtrent het al of niet slagen der bestuiving, daar de roos dan uit zichzelf verflent kan zijn.

Is de rozenbottel rijp, dan kan men ook direct de daarin vervatte zaadjes uitzaaien. Gewoonlijk onderzoekt men tevoren, voor meerdere zekerheid, de kiemkracht, door de zaadjes in water te leggen; de bovendrijvende zijn waardeloos. Het beste kan men uitzaaien in kleine bloempotjes, halverwege gevuld met bloemearde en verder aangevuld met zand. Dit zand dient steeds vochtig te zijn bij gelijkmatige, vrij hooge temperatuur. Beschikt men niet over een warme kas of over een gewoon broeiraam, dan plaatst men het bloempotje onder een tumbler, of men legt een stuk glas over den bloempot. Sommige zaden kunnen maandenlang liggen vóór ze ontkiemen, anderen daarentegen kiemen reeds spoedig. In vochtige warmte gedijdt het rozenplantje vlug. Maar de kweker wil sneller het resultaat zien en klein en zwak als het nog is, wordt het geënt op den sterken stengel van Canina. De krachtige sappen van den wilden stam bevorderen een snellen groei; na enkele weken gaan zich reeds knoppen vormen en daar prijkt op een blijden zonnedag de nieuwste aanwinst voor de bloemenwereld.

P. E. W. K.

Kraaien als bommenwerpers.

Een waarnemer schrijft in „Ornith. Monatsberichte“: Aan een bocht der Noordzee is de buitendijksche grasrand tegen beschadiging door eb- en vloedstroom met betonblokken versterkt. Boven deze steenklompen zag ik onlangs een aantal kraaien zich telkens ongeveer 10 Meter in de lucht verheffen, dan een oogenblik stilstaan en eindelijk weer steil neerschieten op den dijk. Dit zonderlinge spel werd nog eigenaardiger, toen ik meende op te merken, dat de zwartrokken telkens iets schenen te laten vallen. Mijn binocle bevestigde dit vermoeden en leerde mij tevens, dat de kleine „bommen“ die de kraaien vallen lieten, bij den val op de steenen sprongen. Bijzonder geïnteresseerd ging ik naderbij en stelde vast, dat het om mosselen te doen was, welke de kraaien op deze wijze wisten stuk te krijgen, om den vetten inhoud dan op te maken.

Was dit gebeurd, dan haalden de kraaien — het waren uitsluitend bonte kraaien — van het wad nieuwe mosselen en lieten ze weer vallen, tot ze barstten. Daar ik zoo iets vroeger nooit opmerkte, zullen het ongetwijfeld, naar mijn begeleider schertsend opmerkte, kraaien zijn geweest, die Zeppelins of vliegtuigen bij 't bommenwerpen hebben gadeslagen. Toen de vloed opkwam, en de mosselen door het water bedekt werden, hield het spel natuurlijk op.

Die kraaien hadden zeker nog nooit een duikboot gezien, anders zouden ze vast wel naar meer mosselen gedoken hebben!

A. B. WIGMAN.